

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

ОСЕРЕДЧУК ОЛЬГА АНАТОЛІВНА

УДК 378.012.014.6(477) (043.5)

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ МОНІТОРИНГУ
ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Реферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук**

Хмельницький – 2023

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано у Львівському національному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
БОЙЧУК Юрій Дмитрович,
Харківський національний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди,
ректор;

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
ГРИНЬОВА Марина Вікторівна,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
ректор;

доктор педагогічних наук, професор
ЛАЗАРЕНКО Наталія Іванівна,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,
ректор.

Захист відбудеться 28 грудня 2023 року о 10.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.052.05 у Хмельницькому національному університеті, за адресою: зала засідань, вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, 29016.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <https://nauka.khmnu.edu.ua> та в Науковій бібліотеці Хмельницького національного університету, за адресою: вул. Кам'янецька, 110/1, м. Хмельницький, 29016.

Реферат розіслано 27 листопада 2023 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Андрощук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Забезпечення якості вищої освіти є вимогою сучасності, ключовим принципом Болонської декларації та незаперечним пріоритетом для академічної спільноти й державної освітньої політики. Необхідність увідповіднення якості надання освітніх послуг із вимогами законодавства, високими міжнародними стандартами, потребами споживачів і запитами суспільства загалом зумовлює пошук нових підходів до запровадження ефективних процедур моніторингу якості освітньої діяльності закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Визначення показників і критеріїв моніторингу якості вищої освіти, згідно з міжнародними стандартами, та прогнозування перспектив розвитку на засадах паритетності національних цінностей в освіті – ключове завдання всіх учасників освітнього процесу (зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів). ЗВО постійно вдосконалюють внутрішні системи забезпечення якості освіти, поступово реалізуючи нові моніторингові стратегії для ухвалення ефективних управлінських рішень щодо усунення недоліків в освітній діяльності. Водночас результати проведення Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (далі – НАЗЯВО) акредитаційних експертиз освітніх програм доводять, що потребують удосконалення діагностичні інструменти моніторингу якості вищої освіти; синхронізація процесів спостереження, вимірювання, моделювання та прогнозування розвитку основних компонентів освітнього процесу; постійне коригування й усунення невідповідностей і диспропорцій на основі ухвалення ефективних управлінських рішень; підготовка адміністративного та науково-педагогічного персоналу до проведення моніторингових експертиз тощо. Постає необхідність в обґрунтуванні концептуально-методологічних і методичних засад моніторингу якості вищої освіти, зокрема на інституційному рівні.

На необхідності забезпечення моніторингу якості вищої освіти України наголошено в директивних матеріалах: у Законах України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), Указах Президента України; «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021 – 2031 роки» (2021 р.), «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки» (2022 р.), «Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років» (2014 р.), комюніке Конференції європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту «Оновлений Болонський процес 2020 – Європейський простір вищої освіти у новому десятиріччі» (2009 р.); «Декларації про створення Європейського простору вищої освіти» (2012 р.); «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти» (European Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area – ESG, 2015), «Концепції розвитку освіти в Україні на період 2015 – 2025 рр.».

За реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти, розроблення стандартів і моніторинг якості вищої освіти відповідальні

МОН України, Державна служба якості освіти, НАЗЯВО та інші структури, функціями яких є регулярне збирання інформації, об'єктивний аналіз, ухвалення рішень. За результатами моніторингового аналізу стану якості вищої освіти, що проведений Державною службою забезпечення якості вищої освіти й Національним агентством у 2022 р., попри труднощі, в Україні тривають процеси моніторингу якості вищої освіти, що спрямовані на відповіднення з вимогами європейського простору вищої освіти.

Теоретичне підґрунтя для дослідження порушеної проблеми становлять праці таких українських науковців, як Н. Авшенюк, О. Андрюшина, І. Анненкова, Н. Байдацька, І. Банзелюк, О. Білик, В. Білокопитов, О. Біляковська, А. Бутенко, В. Вікторов, І. Гириловська, А. Денисова, І. Доброскок, О. Єременко, Н. Жигоцька, А. Заслужена, Ю. Зінковський, М. Кісіль, М. Кічула, Г. Красильникова, М. Литвин, О. Локшина, Т. Лукіна, О. Ляшенко, В. Мозальов, В. Мурадова, Н. Опар, Н. Пасічник, Л. Петриченко, Ю. Соловей, О. Спірін, Н. Стукало, С. Шевченко, М. Швардак та ін. Учені характеризували різні аспекти моніторингу якості вищої освіти, а саме: становлення та розвиток моніторингу якості вищої освіти України; методологія і концептуальні засади моніторингу якості вищої освіти; особливості організації моніторингу якості професійної підготовки фахівців; управління якістю освіти в освітніх закладах України; стандартизація вищої освіти; взаємозв'язок процесів інтернаціоналізації вищої освіти та забезпечення її якості в європейському освітньому просторі; інформаційні технології в системі моніторингу якості освіти; розвиток маркетингового потенціалу ЗВО на засадах бенчмаркінгу; моделі й інструментальні засоби експертного оцінювання якості знань у системі дистанційного навчання; моніторинг навчальних досягнень студентів тощо. Науковці обстоюють солідарну позицію щодо необхідності оновлення підходів до розроблення дієвих верифікованих процедур моніторингу якості вищої освіти. Моніторинг покликаний сприяти динаміці, а не констатації статичних результатів. Відкритими для наукової дискусії донині є проблеми залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти, формування мотивації та готовності учасників освітнього процесу до моніторингових процедур, розроблення й упровадження механізму постакредитаційного моніторингу, удосконалення форм і методів моніторингу діяльності внутрішніх систем забезпечення якості закладів вищої освіти, активне впровадження інноваційних ідей зарубіжного досвіду тощо.

Ґрунтовний аналіз наукової літератури, рефлексія педагогічного досвіду роботи у ЗВО й Галузевій експертній раді НАЗЯВО дають змогу констатувати, що заклади мають потужний освітній та управлінський потенціал для ефективного забезпечення моніторингу якості вищої освіти, проте недостатньою мірою його використовують через об'єктивні й суб'єктивні чинники.

Актуальність задекларованої проблеми посилюють виявлені *суперечності* між: зростанням попиту споживачів на якісні освітні послуги й необхідністю забезпечення якості таких послуг на високому рівні; об'єктивною потребою в удосконаленні нормативного супроводу забезпечення якості вищої освіти та недостатнім рівнем науково-методичного забезпечення моніторингу якості вищої освіти; необхідністю запровадження реформаційних процесів у системі вищої освіти України відповідно до світових стандартів для прогнозування можливих якісних змін і недостатнім обґрунтуванням концептуальних засад моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; потребою запровадження якісних змістових трансформацій в освітній процес ЗВО та недосконалістю ефективних процедур моніторингу якості вищої освіти; необхідністю консолідації зусиль усіх учасників процесу забезпечення якості вищої освіти й недостатньою активністю стейкхолдерів у проведенні моніторингу якості вищої освіти; об'єктивною потребою в аналізі зарубіжного досвіду моніторингу якості вищої освіти та недостатнім рівнем його системного осмислення й узагальнення у вітчизняній педагогічній теорії і практиці; необхідністю використання сучасних технологій для моніторингу якості вищої освіти та незадовільним станом їх реалізації в освітній діяльності ЗВО; усвідомленням ЗВО значущості провадження ефективної моніторингової діяльності та недостатнім рівнем готовності до цього процесу адміністративного персоналу, науково-педагогічних працівників і здобувачів; необхідністю розроблення дієвих процедур моніторингу якості вищої освіти й недосконалістю розроблених показників і критеріїв моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні відповідно до міжнародних стандартів; потребою реалізації сучасних підходів до моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні та відсутністю для цього науково обґрунтованих організаційно-педагогічних умов.

Актуальність і соціальна значущість зазначеної проблеми, недостатній рівень її розроблення, а також необхідність розв'язання окреслених суперечностей зумовили вибір теми дисертації: **«Теоретичні і методичні основи моніторингу якості вищої освіти в Україні»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація підготовлена відповідно до плану науково-дослідницької роботи Львівського національного університету імені Івана Франка «Науково-педагогічні та організаційно-дидактичні засади професійного розвитку майбутніх фахівців у системі вищої освіти України: історичні ретроспективи, зарубіжний досвід, інноваційні підходи та технології» (0122U200538), де автором обґрунтовані теоретичні й методичні основи моніторингу якості вищої освіти. Тема дослідження затверджена на засіданні вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка

(протокол № 74/9 від 25 вересня 2019 р.) та уточнена протоколом № 48/5 від 31.05.2023 року.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні концепції моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, у розробленні й експериментальній перевірці ефективності системи моніторингу якості вищої освіти у ЗВО.

Відповідно до мети, сформульовано такі **завдання**:

- 1) з'ясувати стан опрацювання проблеми моніторингу якості вищої освіти в педагогічній теорії та практиці; обґрунтувати сутність ключових понять;
- 2) виявити особливості організації моніторингової діяльності в галузі вищої освіти в зарубіжному досвіді;
- 3) дослідити зміст, структуру, функції, розробити критерії та показники моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні;
- 4) уточнити діагностичний інструментарій моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні;
- 5) розробити й теоретично обґрунтувати концепцію моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні;
- 6) виявити та обґрунтувати організаційно-педагогічні умови моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; розробити систему моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні й експериментально перевірити її ефективність;
- 7) підготувати та впровадити навчально-методичне забезпечення для моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні.

Об'єкт дослідження – система забезпечення якості вищої освіти.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні.

Концепція дослідження ґрунтована на положенні про те, що моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні є цілісним і динамічним процесом, спрямованим на забезпечення якісних змін у системі вищої освіти, відповідно до міжнародних вимог та стандартів. Моніторинг якості вищої освіти – системне явище, що охоплює низку взаємопов'язаних підсистем («Здобувач», «Викладач», «Роботодавець», «Система управління»). Цей процес вибудований на основі науково обґрунтованої методології; використання інноваційних ідей зарубіжного досвіду; відстеження тенденцій розвитку якості вищої освіти в Україні; виявлення педагогічних закономірностей освітнього процесу; запровадження системних послідовних дій і цілеспрямованих заходів, ухвалення ефективних управлінських рішень; створення оптимальних організаційно-педагогічних умов; коригування та прогнозування розвитку основних компонентів цього процесу. Моніторинг якості вищої освіти виконує такі функції: інформативно-аналітичну, контрольну-оцінну, діагностичну, коригувальну, управлінську, інформаційно-комунікаційну, прогностичну, мотиваційно-стимулювальну,

самоактуалізаційну. Моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні – це поетапний процес, який передбачає окреслення мети та цілей; планування й підготовку; розроблення програми та діагностичного інструментарію; аналіз й інтерпретацію отриманих результатів; оприлюднення результатів моніторингу; усунення недоліків і прогнозування подальших напрямів розвитку. Моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні забезпечує визначення якості: освітніх програм і змісту, потенціалу науково-педагогічних працівників, результатів навчання здобувачів, освітніх технологій, ресурсного забезпечення (інформаційного, навчально-методичного, матеріально-технічного). Структурно моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні відбувається на таких підрівнях: загальноуніверситетському, факультетському, кафедральному та індивідуальному.

Реалізація наукового пошуку з розв'язання проблеми дослідження охоплює три взаємопов'язані концепти: *методологічний, теоретичний, методичний*.

Методологічний концепт відображає взаємозв'язок і взаємодію різних підходів загальнонаукової та конкретно-наукової методології (системного, кваліметричного, діяльнісного, програмно-цільового, особистісного, проблемно-орієнтованого, компетентнісного, бенчмаркінгового).

Теоретичний концепт презентує систему ідей, концепцій, теорій (філософських, соціологічних, психолого-педагогічних, соціально-економічних), нормативно-правових засад, загально-педагогічних і специфічних принципів (науковості, інтегрованості, мобільності, валідності, об'єктивності, систематичності, діагностико-прогностичної спрямованості, єдності управління та самоуправління, гуманізму, послідовності), вихідних категорій, ключових понять («якість», «якість освіти», «моніторинг», «моніторинг якості вищої освіти»), без яких неможливе розуміння сутності аналізованої проблеми.

Теоретичною основою дослідження слугують положення: сучасної філософії вищої освіти (В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, П. Саух та ін.); теорії систем та системного підходу (Л. фон Бергаланфі, В. Вернадський, М. Згуровський, А. Лігоцький, К. Сорока, В. Томашевський та ін.); теорії та методики професійної освіти (С. Батишев, Р. Гуревич, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін.); моделювання освітнього процесу у вищій школі та професійної підготовки фахівців (І. Андрощук, О. Біда, О. Власенко, О. Дубасенюк, В. Зінченко, Л. Горбунова, О. Квас, С. Курбатов та ін.); забезпечення якості та моніторингу вищої освіти (В. Базелюк, Б. Блум, А. Василюк, М. Дей, Г. Єльнікова, С. Калашнікова, В. Луговий, Т. Лукіна, С. Мороз, О. Ляшенко, Л. Пшенична, З. Рябова та ін.); дидактики педагогічного моніторингу (К. Азізова, Д. Бодненко, О. Жильцов, О. Лещинський, Н. Мазур); педагогічної компаративістики (Н. Авшенюк, Н. Бідок, В. Білокопитов, Л. Волинець, О. Воробйова, І. Єременко,

О. Локшина, А. Сбруєва, Г. Степенко, К. Скиба, В. Третько та ін.); адміністративного менеджменту в освіті та управління якістю вищої освіти (Л. Антонок, Ю. Бойчук, В. Вікторова, М. Гриньова, Л. Довгань, В. Зінченко, Д. Ільницький, В. Кухарський, Г. Лук'яненко, І. Малик, Г. Мохонько, Н. Лазаренко, В. Приходько, О. Тоцька, М. Шкробот та ін.).

Методичний концепт репрезентує перевірку ефективності теоретично обґрунтованих наукових положень, організаційно-педагогічних умов, навчально-методичного забезпечення.

Загальна гіпотеза дослідження. Основні положення концепції втілено в *загальній гіпотезі*, яка ґрунтована на припущенні, що дієвість моніторингових процедур якості вищої освіти на інституційному рівні суттєво зростає за умови впровадження теоретично обґрунтованої й експериментально перевіреної системи моніторингу якості вищої освіти. Загальна гіпотеза конкретизована в **часткових припущеннях**, відповідно до яких моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні набуває ефективності, якщо:

- теоретично обґрунтувати моніторинг якості вищої освіти як педагогічну проблему; виявити специфіку моніторингу якості вищої освіти в зарубіжному досвіді; обґрунтувати функції, принципи, методологічні підходи та розробити концепцію моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні;

- розробити діагностичний інструментарій моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні;

- розробити систему моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні та забезпечити її реалізацію;

- виокремити, обґрунтувати й реалізувати організаційно-педагогічні умови моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні (залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти на засадах партнерства; використання сучасних технологій для моніторингу якості вищої освіти; удосконалення навчально-методичного забезпечення якості вищої освіти);

- реалізувати об'єктивну діагностику результатів моніторингових процедур на інституційному рівні;

- підготувати й упровадити в освітню практику навчально-методичне забезпечення для моніторингу якості вищої освіти у ЗВО.

Методологічну основу дослідження становлять положення теорії пізнання; основні закони діалектики (перехід кількісних змін до якісних новоутворень особистості); філософське положення про взаємозв'язок загального, особливого, одиничного; принцип взаємозв'язку явищ і процесів у суспільстві, науці й освіті; наукові підходи (системний, кваліметричний, діяльнісний, програмно-цільовий, проблемно-орієнтований, особистісний, компетентнісний, бенчмаркінговий); психолого-педагогічні теорії; загальнодидактичні та специфічні принципи.

Для реалізації поставлених завдань, досягнення мети, перевірки гіпотези використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – аналіз, синтез, порівняння й зіставлення, аналогія, що дали змогу схарактеризувати стан опрацювання проблеми в науково-педагогічній літературі, обґрунтувати поняттєво-категорійний апарат, вивчити законодавчо-нормативні документи забезпечення якості вищої освіти, освітні стандарти, електронні ресурси; виявити специфіку моніторингу якості вищої освіти в зарубіжному досвіді; узагальнення, моделювання – для розроблення концепції дослідження та системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; *емпіричні* – діагностичні (спостереження, анкетування, тестування, бесіди, опитування, експертне оцінювання, самоаналіз); педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої системи й виявлених організаційно-педагогічних умов; *статистичні* – кількісний і якісний аналіз експериментальних даних, методи математичної статистики (непараметричний критерій Пірсона χ^2) для оцінювання достовірності результатів педагогічного експерименту.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що: *уперше* обґрунтовано концепцію моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні (методологічний, теоретичний, методичний концепти); розроблено й експериментально перевірено ефективність системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, що охоплює взаємопов'язані компоненти – мету, підсистеми («Здобувач», «Викладач», «Роботодавець», «Система управління»), об'єкти (відповідність стандартам вищої освіти, забезпечення освітнього процесу, досягнення здобувачів вищої освіти, результати освітнього процесу), інструментарій, організаційно-педагогічні умови, етапи, результати моніторингу якості вищої освіти й прогнозування управлінських рішень); виокремлено та теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні (залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти на засадах партнерства; використання сучасних технологій для моніторингу якості вищої освіти; удосконалення навчально-методичного забезпечення якості вищої освіти); уточнено сутність поняття «моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні»;

– *удосконалено* критеріальну базу моніторингу якості вищої освіти; діагностичний інструментарій для моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні;

– *подальшого розвитку й конкретизації* набули наукові підходи (системний, кваліметричний, діяльнісний, програмно-цільовий, особистісний, проблемно-орієнтований, компетентнісний, бенчмаркінговий) щодо моніторингу якості вищої освіти; інноваційні ідеї зарубіжного досвіду моніторингової діяльності та шляхи їх імплементації у вітчизняний освітній простір; функції та принципи моніторингу якості вищої освіти; тенденції забезпечення якості вищої освіти в Україні.

Практичне значення одержаних результатів аргументоване тим, що автором розроблене й упроваджене в освітній процес ЗВО навчально-методичне забезпечення, а саме: навчально-методичні посібники (у співавторстві) «Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на засадах Європейських стандартів та рекомендацій», «Акредитація освітніх програм (за матеріалами проєкту QUAERE)»; модуль «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: ключові засади» у межах курсу «Вдосконалення викладацької майстерності» для професійного розвитку педагогічних працівників (<https://utterly.education/>; <http://surl.li/noeif>), електронний навчально-методичний комплекс дисципліни «Моніторинг якості освіти» (для магістрантів педагогічної освіти); навчально-інструктивні матеріали до проведення практичних занять і використання засобів контролю, проведення тренінгів для підготовки науково-педагогічних працівників, експертів з акредитації освітніх програм, керівників експертних груп і здобувачів до моніторингового оцінювання якості знань («Забезпечення якості вищої освіти та внутрішня система оцінювання якості освіти»); програма спецсемінару «Проектування та розробка тестових середовищ для соціально-гуманітарних дисциплін в освітніх системах»; структурно-логічні схеми, що розкривають логіку вивчення розділів і тем навчальної дисципліни «Педагогіка і психологія»; технологічні карти як інструментарій інформаційно-аналітичної та оцінно-аналітичної діяльності зі збирання, аналізу, оцінювання, експертизи й узагальнення інформації про стан якості освіти у ЗВО та системі його забезпечення. Розроблено програму рейтингового оцінювання якості підготовки фахівців, що зважає на вимоги роботодавців до випускників.

Результати дослідження, його положення та висновки можуть бути використані в процесі розроблення нормативних документів, освітніх програм, навчальних планів, навчальних посібників, дистанційних курсів тощо.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ЗВО: Львівський національний університет імені Івана Франка (довідка № 1744-Н від 26.06.2023), Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (довідка № 147/04 від 31.05.2023), Хмельницький національний університет (довідка № 6 від 20.02.2023), КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-12/292 від 29.05.2023), Університет Григорія Сковороди в Переяславі (довідка № 362 від 02.06.2023), Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II (довідка № 59/2023 від 25.05.2023).

Особистий внесок здобувача. У посібнику [2] викладено основи забезпечення якості освіти в Болонському процесі, здійснено аналіз нормативно-правової бази забезпечення якості освіти в Україні та в розробленні критеріїв акредитації освітніх програм; у [3] удокладнено участь у розробленні критеріїв акредитації освітніх програм. Ідеї співавторів

у дисертації не використані; у [16] на прикладі Австрії відрефлектовано діяльність агенції з оцінювання якості освіти, виокремлено її функції та повноваження в державних і приватних закладах вищої освіти; обґрунтовано чинники, необхідні для системи забезпечення якості освіти, описано шляхи забезпечення якості освіти в різних типах освітніх закладів та можливі ризики; у праці [23] доведено необхідність використання інформаційно-комп'ютерних технологій для моніторингу якості вищої освіти, продемонстровано переваги й недоліки використання веб-ресурсів і сервісів як засобів інформаційних технологій, описано функційні елементи, необхідні в інформаційно-аналітичній системі моніторингу; у [24] з'ясовано можливості використання інформаційних технологій для якісного моніторингу вищої освіти та модернізації навчального процесу у ЗВО, досліджено інформаційні технології моніторингового оброблення інформації, окреслено особливості дистанційної освіти; у [25] викладено проблему моніторингу якості вищої освіти за трьома основними напрямками: дисертаційні роботи, монографії та підручники, наукова періодика, проаналізовано умови, за яких досягають ефективності педагогічного супроводу моніторингової діяльності в процесі дистанційного навчання; у [26] простудійовано технології дистанційного навчання, які можна використовувати в традиційному навчальному процесі для підвищення якості освіти; подано характеристику інформаційних ресурсів системи моніторингу; у [27] наголошено на провідній ролі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти України, витлумачено механізми його роботи як самостійного суб'єкта, що створює та забезпечує стандарти якості вищої освіти й суспільства в цілому, акцентовано увагу на розробленні «Рекомендацій Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти щодо запровадження внутрішньої системи забезпечення якості»; у [28] з'ясовано особливості інформаційного спілкування та його значення у налагодженні співробітництва між учасниками освітнього процесу.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження представлено й успішно обговорено на міжнародних, усеукраїнських із міжнародною участю, усеукраїнських науково-практичних конференціях, усеукраїнських круглих столах: *міжнародних* – «Світові виклики сучасній освіті» (м. Умань, 20 – 22 жовтня 2021 р., 22 – 24 лютого 2022 р.); *усеукраїнських із міжнародною участю* – «Нова українська школа: теорія та практика» (м. Луцьк, 17 – 18 листопада 2022 р.); *усеукраїнських* – «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі» (м. Мукачеве, 5 листопада 2021 р.), «Інноваційно-технологічна підготовка майбутніх учителів початкової школи у закладі вищої освіти» (м. Миколаїв, 2 грудня 2021 р.), «Професійний розвиток педагога» (м. Рівне, 28 квітня 2022 р.); *усеукраїнських круглих столах* – «Педагогічний поступ» (Луцьк, 15 листопада 2021 р., 2 червня 2022 р.). Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри

загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Львівського національного університету ім. І. Франка впродовж 2018 – 2023 рр.

Матеріали кандидатської дисертації «Архів Львівського університету у другій половині XIX – першій половині XX ст.: історія, формування та функціонування» за спеціальністю 27.00.02 – документознавство, що захищена 2012 року, у тексті докторської роботи не використано.

Публікації. Основний зміст і результати дослідження представлено в 36 публікацій, із них: 1 монографія, 19 статей у провідних вітчизняних фахових виданнях України в галузі педагогіки, 6 статей в іноземних наукових періодичних виданнях (із них 4 статті розміщені у виданнях WOS, 2 – у періодичних наукових виданнях іноземних держав), 8 статей і тез у збірниках наукових праць та матеріалах конференцій, 2 навчальні посібники.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, 5 розділів, висновків до розділів і загальних висновків, списку використаних джерел (508 найменувань, із них 146 – іноземною мовою), 14 додатків. Робота містить 36 таблиць і 12 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 652 сторінки (428 сторінок основного тексту).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** аргументовано актуальність задекларованої проблеми, зв'язок із науковими темами, сформульовано мету, завдання, гіпотезу, окреслено об'єкт, предмет, обґрунтовано концепцію, методологічні й теоретичні засади та методи наукового пошуку, викладено наукову новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів, описано особистий внесок здобувача, подано відомості про впровадження й апробацію результатів наукового пошуку, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Моніторинг якості вищої освіти як педагогічна проблема**» з'ясовано стан опрацювання проблеми моніторингу якості вищої освіти в педагогічній теорії та практиці; схарактеризовано сутність ключових понять; вивчено передумови становлення та розвитку моніторингу якості вищої освіти в Україні; проаналізовано рівневу систему моніторингу якості вищої освіти в Україні.

У сучасному науково-педагогічному дискурсі проблема моніторингу якості вищої освіти представлена в різних аспектах: законодавчо-нормативні, адміністративно-правові засади забезпечення якості вищої освіти; дефінітивний аналіз поняття «моніторинг якості освіти» та ретроспектива його розвитку; моніторинг як підґрунтя для вдосконалення механізмів управління якістю освіти та її забезпечення; методологічні засади моніторингу якості вищої освіти; моніторинг якості професійно-педагогічної діяльності; формування інструментального апарату для

моніторингу якості вищої освіти; педагогічні умови моніторингу якості навчальних досягнень здобувачів; технології оцінювання результативності освітньої діяльності; організація зовнішнього та внутрішнього моніторингу якості вищої освіти; теоретичні й методичні основи моніторингу якості професійної підготовки майбутніх фахівців; моніторинг управління якістю навчального процесу у ЗВО; становлення та розвиток моніторингу якості освіти у світовому вимірі; загальні принципи моніторингу як засобу управління якістю освіти на різних рівнях; концептуальні засади проектування та розроблення моніторингових систем оцінювання якості освіти; моніторинг розвитку регіональної системи освіти; моніторинг як засіб удосконалення системи інформаційного забезпечення управління освітою; національний і транснаціональний рівні моніторингу якості вищої освіти тощо. Попри активну увагу науковців до моніторингу якості вищої освіти, донині недостатньо вивченими й дискусійними є проблеми обґрунтування комплексного діагностичного інструментарію, прогнозування динаміки та тенденцій розвитку, розроблення методичних засад для ухвалення управлінських рішень щодо підвищення ефективності освітнього процесу (освітньої діяльності ЗВО), а також системи вищої освіти загалом. Учені трактують моніторинг як систему (сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних системних компонентів / підсистем), як процес (послідовний збір інформації про якість вищої освіти, її опрацювання, аналіз, оцінювання та прогнозування подальшого розвитку, розроблення заходів із коригування).

Унаслідок рефлексії наукових праць, витлумачено сутність понять «якість», «якість освіти», «моніторинг», «моніторинг в освіті», «моніторинг якості вищої освіти», описано особливості застосування моніторингу в освітньому процесі ЗВО. Окреслено напрями освітньої діяльності, реалізація яких спрямована на підвищення якості вищої освіти у ЗВО.

Схарактеризовано передумови розвитку моніторингу якості вищої освіти в Україні, зокрема: зародження та створення систем моніторингу якості вищої освіти в зарубіжних країнах (у США на початку ХХ століття створено Раду, незалежні асоціації, які контролювали вступ до вищих навчальних закладів, започаткували процес акредитації закладів освіти на основі «Програми тестування американських коледжів»; у Великій Британії створено Комітет стандартів (1901 р.), Агентство забезпечення якості вищої освіти (1997 р.)); створення першої інституції забезпечення якості вищої освіти (ЗЯВО) у європейському освітньому просторі (1984 р.); заснування Центру моніторингу освіти (Інститут змісту і методів навчання Міністерства освіти України (1997 р.); підписання Болонської декларації про забезпечення якості вищої освіти в європейському регіоні (1999 р); ухвалення Берлінської декларації та розроблення «Стандартів і рекомендацій для гарантії якості вищої освіти в європейському просторі вищої освіти» (2003 р.); створення Українського центру оцінювання якості освіти з регіональними

підрозділами (2005 р.); реформування системи вищої освіти відповідно до ухваленого Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.); створення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (2019 р.). Моніторинг якості вищої освіти як елемент системи управління освітньою установою перебуває на етапі постійного розвитку й удосконалення.

Схарактеризовано різновиди моніторингу: внутрішній і зовнішній; локальний, регіональний, загальнодержавний, міжнародний. Процедура підготовки та проведення моніторингу охоплює такі етапи: планування й підготовка моніторингу, розроблення програми, проведення дослідження, збирання та оброблення результатів моніторингу, аналіз й інтерпретація, оприлюднення результатів моніторингу; прогнозування та коригування. Диференційовано управлінські компоненти, що поєднують внутрішню будову моніторингу якості вищої освіти. Наголошено, що моніторинг якості вищої освіти є комплексним, системним явищем, яке передбачає оцінювання таких компонентів: ресурси, інвестовані в освіту; освітній процес; результати, що продукує освітня система; зворотний зв'язок. Моніторинг уможлиблює реалізацію механізмів контролю й дослідження якості вищої освіти, постійне спостереження за освітнім процесом для виявлення ступеня його увідповіднення з бажаним результатом. У фокусі моніторингу – контингент студентів і їхні досягнення, розвиток професійної майстерності науково-педагогічних працівників, прогнозування основних тенденцій та динаміки розвитку освітньої діяльності ЗВО.

У другому розділі «**Міжнародний досвід моніторингу якості вищої освіти в контексті сучасних викликів освітньої парадигми**» викладено основні засади моніторингу якості освіти в різних країнах світу, зокрема: схарактеризовано специфіку моніторингу якості вищої освіти в країнах ЄС; з'ясовано особливості моніторингу як інструменту забезпечення якості вищої освіти в Канаді; досліджено діяльність австралійських організацій щодо моніторингу якості вищої освіти.

Компаративний аналіз особливостей моніторингу якості вищої освіти в країнах ЄС (Німеччина, Австрія, Норвегія, Швейцарія, Албанія, Хорватія, Румунія, Естонія, Польща) дав змогу зафіксувати наявність спільних ознак та підходів у діяльності різних агентств, асоціацій, організацій, які вивчають проблеми забезпечення якості вищої освіти та її моніторингу. Зокрема, серед спільних тенденцій моніторингу якості вищої освіти в цих країнах констатовано: удосконалення законодавчого забезпечення у сфері моніторингу якості вищої освіти; дотримання принципів законності, прозорості, відкритості, підзвітності, ефективності й результативності, професійної неупередженості; незалежність процесу акредитації та об'єктивність рішення щодо результатів акредитації; використання об'єктивних методів спостереження, аналізу, контролю, оцінювання освітньої діяльності ЗВО; посилення взаємодовіри серед стейкхолдерів щодо моніторингу якості надання освітніх послуг; активна співпраця з

акредитаційними агенціями й міжнародними організаціями для впровадження ідей Болонського процесу щодо забезпечення якості вищої освіти; реалізація спільних проєктів із розв'язання проблем забезпечення зовнішнього моніторингу якості вищої освіти; розроблення рекомендацій і стандартів якості вищої освіти; експертне оцінювання права на надання освітніх послуг; кореляція методологічних підходів до вимірювання та оцінювання якості вищої освіти; розроблення процедур якісного аналізу інтернаціоналізаційної діяльності ЗВО; пошук нових форм ефективності діагностики якості вищої освіти відповідно до єдиних європейських стандартів; удосконалення рейтингового механізму в національній практиці для ідентифікації найвищої досконалості ЗВО; активізація використання засобів громадського контролю для моніторингу освітньої діяльності університетів тощо. Загалом, у європейському освітньому просторі якість вищої освіти оцінюють за 16 комплексними показниками, що охоплюють такі аспекти: рівень навчальних досягнень; успішність навчання та доступ до освіти; моніторинг системи управління освітою; ресурсне забезпечення. Європейська освітня спільнота переконана в необхідності вдосконалення та посилення процедур інституційного моніторингу.

Досліджено специфіку забезпечення якості вищої освіти та моніторингових процедур у Канаді. Підсумовано, що кожна канадська провінція має власну систему забезпечення якості вищої освіти. Попри різницю в підходах, у провінційних системах забезпечення якості вищої освіти, зазвичай, переглядають програми для забезпечення якості пропонуваніх ступенів, контролюють частоту й ефективність інституційних моніторингів та /або затверджують рекомендації щодо аудиту наявних освітніх програм. Ключовими принципами внутрішнього моніторингу якості освітніх послуг є принципи прозорості й відповідальності, що сприяє розвитку культури якості. Моніторинг якості вищої освіти в канадському досвіді передбачає: моніторинг реального стану системи вищої освіти та чинників, які впливають на розвиток її підсистем; прогнозування розвитку системи вищої освіти; оцінювання прогнозованого стану; коригування та регулювання механізмів забезпечення якості освіти для ухвалення управлінських рішень. Університети й коледжі автономні в ухваленні академічних питань, розробляють власні стандарти, упроваджують процедури забезпечення якості вищої освіти. Інституційна політика та процедура мають формальний і прозорий характер, поєднувані із зовнішнім моніторингом, що проводять провінційні органи із забезпечення якості вищої освіти. Фахові організації вповноважені перевіряти освітні програми. Університети Канади беруть активну участь у міжнародних моніторингових процедурах.

На підставі аналізу особливостей забезпечення якості вищої освіти та моніторингу в Австралії з'ясовано, що на розвиток системи забезпечення якості вищої освіти вплинули суттєві зміни в освітній політиці й очікуваннях австралійського суспільства. Виокремлено п'ять незалежних, але взаємопов'язаних чинників забезпечення якості вищої освіти: зміни в

системі вищої освіти в Австралії й надання установам певного статусу; розширення та диверсифікація студентського складу; загальні напрями політики федерального уряду й ініціативи щодо якості; напрями дослідницької політики федерального уряду та ініціативи щодо якості вищої освіти; вивчення нових підходів до забезпечення якості освіти та моніторингу. Наголошено, що низка зовнішніх і внутрішніх імперативів вплинула на забезпечення якості університетів Австралії. Метою внутрішнього моніторингу якості вищої освіти є утвердження саморегулювання й підвищення якості результатів навчання. Окреслено основні об'єкти моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні: кількісні показники залучення студентів; навчальне середовище; викладання; науково-дослідницька робота; управління та підзвітність; представництво; управління інформацією. Важлива ознака – тісна взаємодія уряду (урядів штатів і територій) та системи вищої освіти, що сприяє національній сумісності системи стандартів, яка стосується затвердження, перевірки, зовнішнього моніторингу й незалежного аудиту якості освітніх послуг.

За результатами участі автора в міжнародних проєктах: «TEMPUS «Informatics and Management: Bologna-Style Qualification Frameworks» dedicated to development of sectorial qualification frameworks in informatics»; ERASMUS «Quality Assurance System in Ukraine: Development on the Base of ENQA Standards and Guidelines» («Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на основі ENQA стандартів та рекомендацій»); ERASMUS «Teachers' Certification Centers: Innovative Approach to Promotion Teaching Excellence» (2021 – 2023); ERASMUS+ Project «SMART-PL Students' Personalized Learning Model, Based on the Virtual Learning Environment of Intellectual Tutoring «Learning with No Limits» (2022 – 2024) та ін. – обґрунтовано можливість впровадження прогресивних ідей зарубіжного досвіду в практику роботи НАЗЯВО, освітню діяльність Львівського національного університету ім. І. Франка. Інноваційні ідеї стосуються підвищення якості викладання (удосконалення викладацької майстерності), процедур акредитації освітніх програм і моніторингу навчальних результатів здобувачів.

У третьому розділі «**Теоретико-методологічні основи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні**» схарактеризовано функції, принципи й методологічні підходи до моніторингу якості вищої освіти; обґрунтовано концепцію моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні.

На підставі теоретичного аналізу й узагальнення виокремлено, обґрунтовано та схарактеризовано *функції моніторингу* якості вищої освіти: *інформативно-аналітичну* (накопичення, аналіз інформації про освітній процес у ЗВО та його складники); *контрольно-оцінну* (контроль й оцінювання характеристик освітнього процесу, його показників); *діагностичну* (виявлення

рівня професійної підготовки майбутніх фахівців, недоліків у системі освіти); *коригувальну* (організація корекційної діяльності на різних рівнях моніторингу); *прогностичну* (обґрунтування процесів розвитку освітнього процесу на перспективу та очікуваних від цього наслідків); *інформаційно-комунікаційну* (створення єдиної комп'ютерної мережі й банку даних освітньої системи для розроблення механізму передання необхідних потоків інформації та документів між організаційними рівнями управління якістю ЗВО, суб'єктами системи освіти); *управлінську* (управління кадровими ресурсами, професійна підготовка й підвищення кваліфікації кадрів у системі освіти всіх рівнів, оцінювання професійних якостей); *мотиваційно-стимульовальну* (мотиваційний вплив на студента або на викладача для покращення якості освітнього процесу); *самоактуалізаційну* (спрямованість на формулювання мети й організацію, контроль, аналіз, оцінювання результатів діяльності щодо її досягнення).

Науково обґрунтовано принципи моніторингу якості вищої освіти: *науковості* (забезпечує реалізацію моніторингового дослідження на науково обґрунтованих засадах); *інтегрованості* (уможливлює взаємодію вітчизняних і зарубіжних моніторингових програм); *мобільності* (оперативно модифікує завдання, форми, методи освітньої діяльності, залежно від умов); *об'єктивності* (уможливлює створення рівноправних умов для всіх учасників моніторингу, запобігає суб'єктивному оцінюванню); *валідності* (забезпечує увідповіднення з контрольними завданнями змісту освіти, доведення до кожного учасника моніторингу чіткості критеріїв виміру); *діагностико-прогностичної спрямованості* (прогнозує подальший стан освітнього процесу, ґрунтований на теоретичних, методологічних і практичних підходах); *систематичності* (передбачає постійний моніторинг етапів освітнього процесу із застосуванням оптимальних форм, методів і засобів моніторингу); *єдності управління та самоуправління* (забезпечує оптимальне вивчення інтересів всіх суб'єктів управління якістю освітнього процесу); *послідовності* (уможливлює реалізацію етапів моніторингу якості освіти в логічній послідовності, взаємозумовленій змістом); *гуманізму* (регламентує створення позитивної атмосфери довіри, доброзичливості, поваги до людини, використання методів, прийомів і технологій, які не принижують гідності та не порушують прав учасників моніторингового процесу).

Методологічними орієнтирами досліджуваної проблеми слугують такі підходи: *системний, кваліметричний, діяльнісний, програмно-цільовий, проблемно-орієнтований, особистісний, компетентнісний, бенчмаркінговий*. Зокрема, *системний* підхід уможливив моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні як складної динамічної системи на засадах використання таких принципів: кінцевої мети як абсолютного пріоритету, єдності, зв'язності, розвитку, децентралізації та невизначеності. *Кваліметричний* підхід забезпечив комплексне оцінювання якості діяльності ЗВО через аналіз її результатів та визначення коефіцієнтів вагомості. Реалізація *діялісного* підходу сприяла гнучкості керування освітньою діяльністю, відповідальності кожного учасника

моніторингового процесу за кінцевий результат дій. *Програмно-цільовий* підхід уможливив безпосередній взаємозв'язок між розподілом ресурсів і запланованими результатами їх використання, відповідно до пріоритетів державної та регіональної соціально-економічної політики. *Проблемно-орієнтований* підхід дав змогу поєднати всі етапи моніторингового процесу в єдине ціле, скоординувати їх для підтримання динамічної рівноваги із зовнішнім середовищем і подальшим переходом до цілеспрямованого, якісно нового стану освітньої системи. *Особистісний* підхід забезпечив вивчення професійних й індивідуальних інтересів та потреб учасників освітнього процесу, створення належних умов для розвитку професійно важливих якостей майбутніх фахівців, їх самореалізації, саморозвитку та самоактуалізації. *Компетентнісний* підхід акцентував увагу на посиленні практичної значущості освіти та спрямованості на підготовку компетентного фахівця – конкурентоспроможного на ринку праці. *Бенчмаркінговий* підхід сприяв самоцінюванню й самовдосконаленню через систематичні та спільні порівняння практики й продуктивності діяльності ЗВО з аналогічними вітчизняними та зарубіжними закладами освіти.

Концепція моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні базована на положенні про те, що моніторинг якості вищої освіти є цілісним, поетапним, динамічним процесом, який сприяє забезпеченню якісних змін у системі вищої освіти, з огляду на потреби галузі та регіональний контекст, відповідно до міжнародних вимог і стандартів. Моніторинг реалізований у таких взаємопов'язаних підсистемах: «Здобувач», «Викладач», «Роботодавець», «Система управління». Концепція охоплює три взаємопов'язані концепти: методологічний, теоретичний, методичний, що сприяють забезпеченню якості освітнього процесу у ЗВО через якість освітніх програм і змісту, якість потенціалу викладацьких кадрів, якість потенціалу здобувачів, якість освітніх технологій, якість ресурсного забезпечення (інформаційного, навчально-методичного, матеріально-технічного). Ефективність концепції забезпечена реалізацією функційної основи побудови системи моніторингу через циклічність етапів: «observation» / спостереження (збирання інформації від внутрішніх і зовнішніх джерел); «orientation» / орієнтування (формування множини можливих варіантів розвитку, оцінювання за сукупністю критеріїв); «decision» / рішення (вибір найкращого плану дій); «action» / дія (практична реалізація вибраного плану дій у формі моніторингу й оброблення інформації).

У четвертому розділі **«Організаційно-методичні засади моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні»** обґрунтовано та схарактеризовано діагностичний інструментарій моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; виокремлено й аргументовано організаційно-педагогічні умови, змодельовано систему моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні.

На підставі теоретичного аналізу й узагальнення обґрунтовано та схарактеризовано діагностичний інструментарій моніторингу якості вищої

освіти на інституційному рівні; окреслено оптимальні методи й засоби збирання та узагальнення результатів моніторингу якості вищої освіти. Виокремлено методи моніторингу якості вищої освіти, що забезпечують збирання інформації: *поточного спостереження* – для з'ясування змін, які відбуваються в професійному розвитку особистості та зумовлені освітнім процесом; *анкетування*, що вможливує швидке отримання інформації про зміст дисциплін, освітні технології, організацію процесу, форми контролю, загалом про якість освіти на факультеті та у ЗВО, а також про ставлення до цього процесу та до його учасників, задоволеність отримуваною освітою; *тестування* – для виявлення рівня опанування студентами дисциплін, що вивчають у певний момент, а також рівня залишкових знань студентів; *бесіди (співбесіди), напівстандартизоване інтерв'ю* – для отримання інформації про сформованість у тих, хто навчається, основних компонентів навчальної діяльності, наявність проблем в освітньому процесі; *практичні й лабораторні, творчі роботи, технічні виробы, проєкти, курсові та кваліфікаційні роботи* – необхідні для аналізу результатів освітньо-професійної діяльності; портфоліо – для з'ясування динаміки результатів освітньої діяльності студента, самоосвіти педагога, його професійного зростання; *тестування* – для зіставлення отриманих даних із середньостатистичними, що є найбільш ефективним методом збирання відомостей у ході моніторингу; *комплексний, синтетичний аналіз документів* – для окреслення цілей і способів їх досягнення; *аналіз проблем* – для з'ясування різниці між об'єктом, де існує проблема, та іншим, схожим на нього об'єктом, де такої проблеми немає; *аналіз сил впливу* – для швидкої і наочної характеристики загальної ситуації, що виникла; *«дерево цілей»* – для пошуку пріоритетів у розв'язанні проблем із погляду важливості й терміновості; *оцінювання пріоритетів* – для оцінювання (у контексті важливості, нагальності тенденцій розвитку – погіршення або поліпшення) якості освіти, окреслення пріоритетів за допомогою таблиці експертного оцінювання; *вибірковий* – для екстраполяції результатів на всю генеральну сукупність, одержання інформації про міркування численних категорій і груп осіб, які становлять цю сукупність, розрахунку допустимих помилок у вибірці; *узагальнення незалежних характеристик* – для активного збирання, аналізу й узагальнення різних відомостей від керівників ЗВО, факультетів, кафедр, викладачів, здобувачів, а також керівників організацій і закладів, де вони працюють чи працювали в ході практики, про ступінь готовності здобувачів до успішного освоєння професії; *експертного оцінювання* – для оцінювання рівня навчально-методичного, кадрового, науково-дослідницького забезпечення, підготовки здобувачів на різних курсах навчання, чинників, що впливають на процес забезпечення якості вищої освіти та ін.

Розроблено авторські анкети (оцінювання пріоритетності педагогічних знань викладачів ЗВО, оцінювання пріоритетності педагогічних умінь у викладачів ЗВО, дослідження думки викладачів щодо готовності здобувачів до професійної діяльності та якості освіти у ЗВО для корегування навчального

процесу, аналіз ставлення здобувачів до формування в них готовності до професійної діяльності, визначення рівнів сформованості компонентів готовності здобувачів до професійної діяльності, анкета для здобувачів щодо якості їх підготовки у ЗВО); запитальник напівстандартизованого інтерв'ю з адміністрацією ЗВО; тести (для вивчення задоволеності персоналу умовами роботи у ЗВО, мотиваційний тест для здобувачів першого курсу, тест мотивації навчання здобувачів) тощо.

Об'єктивності як основної вимоги до відбору методів для збирання інформації під час моніторингу досягнуто завдяки мінімальному впливу суб'єктивних чинників, стандартизації умов вимірювання (об'єктивність вимірювання, оброблення даних, інтерпретації отриманих результатів). Зауважено, що кожен метод має певні обмеження, об'єктивні недоліки, тому не може бути універсальним. У контексті цього використано різні методи збирання інформації, що вможливило збирання нової інформації та отримання статистичних даних із різних джерел.

Особливу цінність під час моніторингу якості вищої освіти становив *метод фокус-груп*, використання якого аргументовано наявністю: синергії – об'єднання респондентів у групи, що дає змогу отримати широкий спектр інформації, думок і міркувань щодо проблем у системі освіти; креативності – робота в групі сприяє спонтанним і нешаблонним відповідям та пошуку нестандартних рішень з освітніх проблем; ефекту «снігової кулі» – коментар одного учасника освітнього процесу продовжує інший учасник, що породжує ланцюгову реакцію інших учасників; стимулювання – у ході дискусії посилюється бажання респондентів поділитися своїми думками та ідеями; безпеки – сприяє відвертості, бо становище учасників ідентичне, вони почуваються комфортно; скрупульозності – для фіксування ходу обговорення використовують аудіо й відео, що вможлиблюють подальший глибинний аналіз інформації; швидкості та економності – отримання оперативної інформації протягом короткого терміну.

Для аналізу й узагальнення даних, отриманих за результатами збирання інформації, використано різноманітні таблиці (оброблення показників робочого навчального плану, інформації щодо якості підготовки випускників, аналіз показників якості кваліфікаційних робіт, аналіз запотребованості випускників тощо); групування, шкалування отриманої інформації, графічні методи та методи математичної статистики.

Наголошено на важливості виокремлених та обґрунтованих організаційно-педагогічних умов моніторингу якості вищої освіти України на інституційному рівні: залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти на засадах партнерства; використання сучасних технологій для моніторингу якості вищої освіти; удосконалення навчально-методичного забезпечення якості вищої освіти.

Перша організаційно-педагогічна умова – *залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти на засадах партнерства* – регламентована

потребою всебічного аналізу якості освітнього процесу через співпрацю всіх зацікавлених сторін. Залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти на засадах співпраці реалізовано через використання різних форм взаємодії: опитування (анкетування, бесіда, напівстандартизоване інтерв'ю), участь у засіданнях кафедри, ученої ради факультетів та закладу вищої освіти; рецензування освітніх програм, навчально-методичних видань, навчальних програм освітніх компонентів; участь у круглих столах, методичних семінарах із проблем забезпечення якості вищої освіти та її моніторингу; керівництво практиками; участь у комісіях із захисту звітів практик, курсових і кваліфікаційних робіт / проєктів тощо. Це дало змогу отримати об'єктивну інформацію щодо рівня задоволеності освітнім процесом, якості освіти. Особливу увагу зосереджено на зворотному зв'язку, що сприяло докладному аналізу очікуваних і реальних досягнень, виявленню потенційних проблем та їхніх причин, власних вражень і перспективних напрямів покращення якості освіти.

Акцентовано на залученні здобувачів вищої освіти до моніторингу якості вищої освіти на засадах партнерства. Для вдосконалення партнерських взаємин під час освітнього процесу й моніторингу освітньої діяльності звернено увагу на розміщення викладача та студентів у колі або у квадраті. Такий методичний прийом дав змогу усунути просторові бар'єри, відкрито спілкуватися (бачити, слухати, звертатися до конкретного учасника) і почуватися рівноправним партнером.

Аргументовано доцільність залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти на засадах партнерства: вивчення думки кожного учасника освітнього процесу; увага до особливостей культури індивіда; поважне ставлення до відповідей, світобачення, поглядів і ціннісних орієнтирів; розвиток та вияв позитивного налаштування стосовно кожного, запобігання упередженому ставленню в міжособистісних стосунках; абсолютне прийняття кожного учасника освітнього процесу; аналіз цінностей особистості, зосередження уваги на успіхах і позитивах під час моніторингу якості освіти; акцентування уваги навіть на несуттєвих досягненнях в освітньому процесі, віра в подальші успіхи; відсутність критики, запобігання осудливому ставленню, аналіз пропозицій і рекомендацій з огляду на перспективи спеціальності та майбутньої професійної діяльності здобувачів освіти.

Доведено, що моніторинг якості професійної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО на основі партнерства різних груп стейкхолдерів має бути вибудований для задоволення потреб учасників освітнього процесу, безпосередньо для підвищення якості діяльності ЗВО за активної участі всіх учасників освітнього процесу та їхньої зацікавленості в покращенні якості освітнього процесу.

Друга організаційно-педагогічна умова – *використання сучасних технологій для моніторингу якості вищої освіти* – актуалізує необхідність

формування, модифікацію та саморозвиток єдиного інформаційного простору, де відбуваються процеси моніторингу якості вищої освіти.

Наголошено, що ефективне проведення моніторингу якості вищої освіти можливе в разі використання сучасних інформаційних технологій, які слугують основою для виконання завдань, передбачених у межах моніторингу якості вищої освіти: *інформаційно-комп'ютерних, інтерактивних, тренінгових*. Ефективність виокремлених технологій була підтверджена під час участі в проєктах: ERASMUS + project MOVEX «Development of the Model and Common Information Space of Virtual Exchange Programs» (2022 – 2024) (<https://projects.lnu.edu.ua/movex/>); ERASMUS + project SMART-PL Students' Personalized Learning Model, Based on the Virtual Learning Environment of Intellectual Tutoring «Learning with No Limits» (2022 – 2024) (<https://projects.lnu.edu.ua/smart-pl/>); ERASMUS Project «Teachers' Certification Centers: Innovative Approach to Promotion Teaching Excellence» (2021 – 2023); (2021 – 2023) (<https://projects.lnu.edu.ua/utterly/>). У межах проєкту розроблено платформу «UTTERLY» для підвищення кваліфікації викладачів (<https://utterly.education/>).

Для автоматизації, збирання, зберігання, оприлюднення, поширення та використання результатів моніторингу під час дослідження використано *інформаційно-комп'ютерні технології*. Зокрема, сервіси «Mytest», «MyTestX», «Testorium», «Master-test», «Go Pollock» забезпечили розроблення тестів, проведення тестування, збирання й аналіз отриманих результатів відповідно до визначених критеріїв, виставлення оцінок; «QuizOperator» – дав змогу не лише створювати тести, а й працювати з ними за допомогою QR-кодів; «Google форми» – уможливили опитування та тестування з надсиланням (за необхідності) правильної відповіді через прикріплення файлу; «Google class», «Moodle» – для моніторингу навчальних досягнень здобувачів упродовж тривалого періоду, ведення електронного журналу; «Plickers» (plickers.com) – допоміг організувати під час навчального заняття мобільне голосування, фронтальне опитування здобувачів вищої освіти; «Kahoot» – уможливив з'ясування думок здобувачів під час заняття, побудову діаграми успішності, збереження результатів кожного студента. Активно застосовано також програми «Excel», «PowerPoint», «Test-W», «Mentimeter». У дослідженні використано систему оцінювання рівня знань студентів «ZELIS». Програма реалізована мовою C#, із використанням елементів керування «RichTextBox», що дало змогу працювати з файлами формату *.rtf, відобразити їхній зміст, розпізнавати об'єкти (зображення, формули, таблиці тощо). Схарактеризовано особливості дистанційної освіти, описано умови, за яких досягають ефективності педагогічного супроводу моніторингової діяльності в процесі дистанційного навчання.

Під час реалізації цієї умови важливу роль відіграли *інтерактивні* технології, зокрема застосування комплексу регулятивних та евристичних методів: «мозковий штурм», інтелектуальна розминка, метод екстраполяції, перетворень, зворотної послідовності, організовані дискусії («Контроль,

моніторинг, оцінювання – поняття синонімічні, підпорядковані або рівноправно взаємопов'язані»), методичні семінари («Особливості моніторингу якості освіти»; «Оцінна діяльність здобувача та викладача»), круглі столи («Нова якість освіти: запити, шляхи досягнення»), майстер-класи, ділові ігри («Мені потрібна допомога»).

Доведено ефективність *тренінгових технологій* на різних етапах моніторингу якості вищої освіти. У межах авторських курсів із підвищення кваліфікації для викладачів «Вдосконалення викладацької майстерності» (<http://surl.li/nhker>) проведено низку тренінгів «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: ключові засади», «Гасмниці успішних курсів / програм: від ідеї до вдалого вибору. Викладач – як лице програми», «Сторителінг» тощо. Для експертів з акредитації освітніх програм, керівників експертних груп організовано систему тренінгів на тему «Забезпечення якості вищої освіти та внутрішня система оцінювання якості освіти», систему спеціальних занять, спрямованих на розкриття творчого потенціалу здобувачів, актуалізацію професійного саморозвитку, розуміння сутності й сенсу гуманістичної парадигми вибраної професії.

Використання сучасних технологій для моніторингу якості вищої освіти дало змогу контролювати дотримання стандартів вищої освіти й положень нормативно-правових документів; провадити контрольно-аналітичну діяльність (постійне збирання й оброблення, дослідження якості вищої освіти, спостереження за функціонуванням освітньої системи, налагодження зворотного зв'язку, вивчення ступеня увідповіднення освітнього процесу з очікуваними досягненнями; модернізація управлінської структури ЗВО, формулювання науково аргументованих рекомендацій для ухвалення управлінських рішень, посилення ефективності функціонування вищої освіти); розробляти модель оцінювання якості вищої освіти із застосуванням сучасних інформаційних технологій, партнерської взаємодії; підвищувати рівень підготовки науково-педагогічних кадрів, що оптимізує отримання якісних освітніх послуг і сприяє конкурентоспроможності.

Третя організаційно-педагогічна умова – *удосконалення навчально-методичного забезпечення моніторингу якості вищої освіти* – реалізована через розроблення навчально-методичних матеріалів, що висвітлюють різні аспекти системи забезпечення якості вищої освіти та її моніторингу.

У межах реалізації зазначеної умови *розроблено навчально-методичні посібники* (у співавторстві) – «Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на засадах Європейських стандартів та рекомендацій», «Акредитація освітніх програм (за матеріалами проєкту QUAERE)»; *модуль* «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: ключові засади» у межах курсу «Вдосконалення викладацької майстерності» для професійного розвитку педагогічних працівників (<https://utterly.education/>; <http://surl.li/nhker>); електронний навчально-методичний комплекс дисципліни «Моніторинг якості освіти» (для магістрантів педагогічної освіти); навчально-інструктивні матеріали до проведення практичних занять і використання

засобів контролю, проведення тренінгів для підготовки науково-педагогічних працівників, експертів з акредитації освітніх програм, керівників експертних груп та здобувачів до моніторингового оцінювання якості знань («Забезпечення якості вищої освіти та внутрішня система оцінювання якості освіти»); програма спецсеминару «Проектування та розробка тестових середовищ для соціально-гуманітарних дисциплін в освітніх системах»; структурно-логічні схеми, що розкривають логіку вивчення розділів та тем навчальної дисципліни «Педагогіка і психологія»; технологічні карти як інструментарій інформаційно-аналітичної та оцінно-аналітичної діяльності зі збирання, аналізу, оцінювання, експертизи й узагальнення інформації про стан якості освіти у ЗВО та в системі його забезпечення. Розроблено програму рейтингового оцінювання якості підготовки фахівців, що зважає на вимоги роботодавців до випускників.

У межах реалізації зазначеної умови, за результатами участі в проєкті ERASMUS Project 562013-EPP-1-2015-1-PL-EPPKA2-CBHE-SP «Quality Assurance System in Ukraine: Development on the Base of ENQA Standards and Guidelines» («Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на основі ENQA стандартів та рекомендацій»), у співавторстві розроблено документи: «Дорожня карта забезпечення якості» (<https://projects.lnu.edu.ua/quaere/project-results/qa-road-map/>), «Внутрішня система забезпечення якості» (<https://projects.lnu.edu.ua/quaere/project-results/internal-qa-system/>), що містить систему показників та індикаторів Draft, модель системи забезпечення якості вищої освіти, методичні рекомендації щодо побудови інституційної структури внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти в закладах вищої освіти; «Зовнішня система забезпечення якості. Процедура акредитації» (<https://projects.lnu.edu.ua/quaere/project-results/accreditation-procedure/>); «SWOT Analysis» (https://projects.lnu.edu.ua/quaere/wp-content/uploads/sites/6/2018/03/IFNUL_SWOT.pdf); «Методичні рекомендації щодо акредитації освітніх програм» (<http://surl.li/uns0>) та ін.

Розроблене методичне забезпечення моніторингу якості вищої освіти покращило якість діяльності науково-педагогічних працівників, здобувачів, адміністративного й допоміжного персоналу, підвищило ефективність функціонування та розвитку освітнього процесу, удосконалило його змісту, методику та організацію з метою створення цілісної системи моніторингу якості вищої освіти для успішного моніторингу якості професійної підготовки фахівців у ЗВО та реалізації організаційно-педагогічних умов.

У розділі обґрунтовано систему моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, що являє собою цілісну структуру взаємопов'язаних компонентів, які перебувають у тісній взаємодії та спрямовані на досягнення зазначеної мети. Система містить такі взаємопов'язані компоненти: мету, підсистеми («Здобувач», «Викладач», «Роботодавець», «Система управління»), об'єкти (відповідність стандартам вищої освіти, забезпечення освітнього процесу, досягнення здобувачів вищої освіти, результати

освітнього процесу), інструментарій, організаційно-педагогічні умови, етапи, результати моніторингу якості вищої освіти та прогнозування управлінських рішень (рис. 1).

Моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні забезпечив діагностування якості: освітніх програм і змісту, потенціалу науково-педагогічних працівників, результатів навчання здобувачів, освітніх технологій, ресурсного забезпечення (інформаційного, навчально-методичного, матеріально-технічного).

Структурно моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні проведено на таких підрівнях: загальноуніверситетському, факультетському, кафедральному, індивідуальному. На *загальноуніверситетському підрівні* моніторинг якості освітнього процесу передбачав збирання та зберігання даних у вигляді довідок, звітів про індивідуальні соціально-психологічні особливості здобувачів, що отримані на етапі психологічного відбору та вступних випробувань; розподіл їх за факультетами та спеціальностями; про підсумкову успішність; послідовність, повноту та якість виконання навчальних планів, освітніх програм; якісний склад науково-педагогічних кадрів; характер і види виконуваної у ЗВО науково-дослідницької роботи; стан навчально-матеріальної бази; наявність вакансій для працевлаштування та ін. На *факультетському підрівні* відстежено та збережено інформацію в спеціальних файлах, папках, схемах про зміст навчальних планів, основні освітні програми, структурно-логічні схеми; відвідуваність здобувачами занять, поточну успішність; проходження практики; формування професійних навичок і вмінь, а також інформацію про випускників факультету, їх працевлаштування, задоволеність отриманою професією, успішність роботи за спеціальністю та ін. *Кафедральний підрівень* моніторингу передбачав збирання та зберігання банку навчально-методичних, дидактичних посібників, що використовують для підготовки й проведення занять із дисциплін кафедри; структурно-логічних схем з опанування навчальних дисциплін; інформацію про виконання планів науково-дослідницької роботи та ін. На *індивідуальному підрівні* моніторингу освітнього процесу в журналах, у системі «Moodle» проаналізовано інформацію про оцінки, виставлені викладачами під час семінарських і практичних занять, за виконані під час самостійної роботи завдання, про результати поточного й підсумкового тестування; підсумки заліків та екзаменів, а також інформацію про динаміку особистісно-професійного розвитку здобувачів.

У п'ятому розділі «Дослідницько-експериментальна перевірка ефективності системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні» схарактеризовано програму, етапи й методику педагогічного експерименту; описано організацію, хід і результати констатувального та формувального етапів експерименту; узагальнено результати експериментальної роботи.

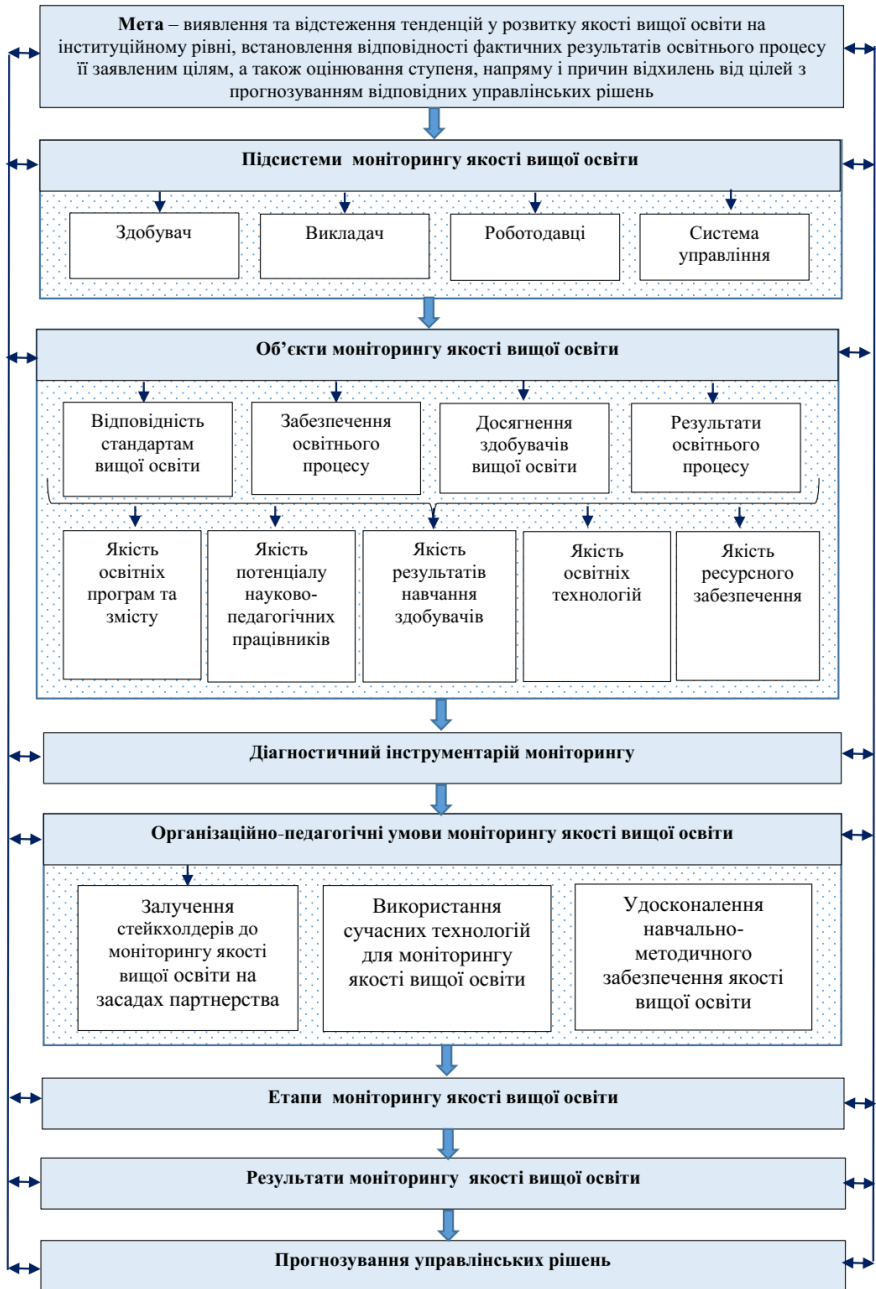

Рис. 1. Система моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні

Дослідницько-експериментальну роботу проведено поетапно в умовах освітнього процесу з 2019 року до 2023 року. Для репрезентативності вибірки до педагогічного експерименту залучено здобувачів, роботодавців, науково-педагогічних працівників Львівського національного університету імені Івана Франка, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Хмельницького національного університету, КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II.

Загалом у педагогічному експерименті взяло участь 1056 здобувачів, яких поділено на контрольну й експериментальну групи, зокрема: КГ – 504 здобувачі, ЕГ – 552 здобувачі.

Експериментальну частину дослідження проведено в ході пошукового, констатувального, формувального та узагальнювального етапів.

Пошуковий етап (2018–2019 рр.) присвячено аналізу проблеми моніторингу якості освіти на інституційному рівні, якості освітнього процесу, зокрема професійної підготовки здобувачів. З'ясовано стан теоретичного опрацювання проблеми моніторингу якості вищої освіти, окреслено напрями дослідження; проаналізовано законодавчо-нормативні та нормативно-організаційні документи з порушеної проблеми; виокремлено критерії моніторингу якості освітнього процесу. Унаслідок пошуку, диференційовано основні чинники, що зумовлюють якість освіти у ЗВО: оптимальний зміст освітніх програм; рівень організації освітнього процесу; комплексне навчально-методичне забезпечення навчальної та викладацької діяльності; активність самостійної пізнавальної діяльності студентів; педагогічна майстерність професорсько-викладацького складу тощо. Опитування учасників освітнього процесу на пошуковому етапі підтвердило (85,7%), що моніторинг є найважливішим чинником підвищення якості вищої освіти.

На *констатувальному етапі* (2019–2020 рр.) проаналізовано й систематизовано філософську, психолого-педагогічну, науково-методичну літературу; інтерпретовано ключові поняття дослідження; з'ясовано особливості моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; вивчено зарубіжний і вітчизняний досвід моніторингу якості вищої освіти; виокремлено сучасні методологічні підходи до моніторингу якості вищої освіти; розроблено та теоретично аргументовано авторську концепцію моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; обґрунтовано зміст, структуру, функції, критерії та показники моніторингу якості вищої освіти; уточнено діагностичний інструментарій моніторингу якості вищої освіти; розроблено систему моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; виокремлено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; створено програму дослідницько-експериментальної

роботи; вибрано експериментальну базу та проведено констатувальний етап експерименту.

Дослідження дало змогу експериментально перевірити ефективність системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні на підставі результатів аналізу підсистем, об'єктів і якості освітніх програм та змісту, потенціалу науково-педагогічних працівників, освітніх технологій, ресурсного забезпечення й результатів навчання здобувачів.

Загальною гіпотезою експерименту послугувало припущення, що основними критеріями оцінювання ефективності системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні є показники підсистеми «Здобувач», що характеризують їх досягнення (особистісні, навчальні, професійні), а отже, готовність до професійної діяльності.

З'ясовано, що загальний рівень готовності здобувачів до професійної діяльності на констатувальному етапі експерименту в КГ й ЕГ відрізняється несуттєво, а саме: високий рівень – ЕГ 10,00 % і КГ 9,73 %; середній (продуктивний) рівень – ЕГ 33,91 % та КГ 33,63 %; низький (репродуктивний) рівень – ЕГ 56,09 % і КГ 56,64 %, що засвідчує недостатній рівень готовності здобувачів до професійної діяльності.

Результати констатувального етапу дослідження за показниками підсистем «Викладач», «Роботодавці», «Система управління» засвідчили недостатній рівень задоволеності якістю освіти у ЗВО.

На формувальному етапі (2020–2022 рр.) упроваджено систему моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні; реалізовано організаційно-педагогічні умови моніторингу якості вищої освіти та розроблено навчально-методичне забезпечення для моніторингу якості вищої освіти; виконано поточний моніторинг рівня готовності здобувачів до професійної діяльності; узагальнено результати та скориговано їх; упроваджено основні результати дослідження в педагогічну практику ЗВО.

У процесі розроблення програми формувального етапу дослідницько-експериментальної роботи для перевірки ефективності системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні взято до уваги такі положення: готовність до професійної діяльності є результатом навчальної діяльності здобувачів з оволодіння знаннями й уміннями, початковим професійним досвідом, що виявляється в здатності виконувати професійні завдання відповідно до кваліфікації; ступінь готовності здобувача до професійної діяльності може бути визначений як міра увідповіднення досягнутих результатів із метою навчання, кваліфікаційними вимогами. Розроблення програми для перевірки системи моніторингу якості вищої освіти, що орієнтована на кінцеву мету підготовки майбутніх здобувачів, передбачає її планування, організацію та проведення в умовах, максимально наближених до реальної виробничої діяльності або таких, що її імітують.

В ЕГ у процесі професійної підготовки впроваджено обґрунтовані організаційно-педагогічні умови, застосовано методологічні підходи,

загальнодидактичні та специфічні принципи, інноваційні методи, форми, засоби, технології, описані в роботі. У КГ навчання організоване за традиційними методиками. Усі інші умови, які могли впливати на підготовку здобувачів до професійної діяльності, збалансовано. Викладачі, залучені до реалізації експериментальної програми, створювали умови для підготовки здобувачів до професійної діяльності.

За результатами формувального етапу експерименту проведено підсумкову діагностику рівня готовності здобувачів до професійної діяльності.

На узагальнювальному етапі (2022 – 2023 рр.) систематизовано та статистично оброблено експериментальні дані; сформульовано основні висновки й рекомендації щодо впровадження результатів педагогічного експерименту в процес моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, окреслено перспективи подальшого вивчення проблеми.

Результати діагностики загального рівня готовності здобувачів до професійної діяльності до й після проведення педагогічного експерименту узагальнено на рис. 2. Результати діагностики доводять, що високий рівень готовності до професійної діяльності в ЕГ зріс на 38,04 % (від 2,72 % до 40,76 %), натомість у КГ він збільшився лише на 6,55 % (від 2,18 % до 8,73 %); середній рівень готовності в ЕГ знизився на 8,52 % (від 48,01 % до 39,49 %), а в КГ зріс на 6,94 % (від 45,64 % до 52,58 %); найбільш суттєво змінився низький рівень готовності: в ЕГ знизився на 29,52 % (від 49,27 % до 19,75 %), а в КГ лише на 13,49 % (від 52,18 % до 38,69 %).

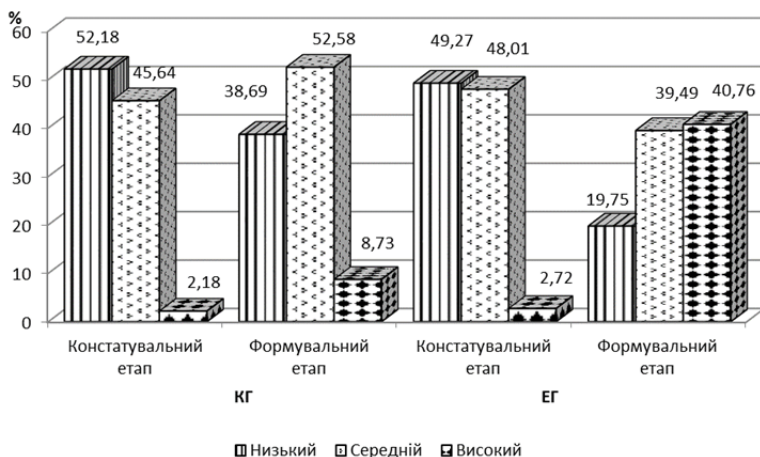

Рис. 2. Узагальнені результати діагностики рівнів готовності здобувачів до професійної діяльності

Аналіз показників за підсистемами «Викладач», «Роботодавці», «Система управління» також засвідчив позитивну динаміку щодо

задоволеності якістю вищої освіти: у викладачів на 57,3 % (від 36,8 % до 94,1 %), у роботодавців – 31,2 % (від 68,8 % до 100 %). Динаміка показників якості вищої освіти за підсистемою «Система управління» теж позитивна – 8,7 % (від 86,7 % до 95,4 %).

Вірогідність результатів проведеної експериментальної роботи й достовірність експериментальних даних підтверджені з використанням непараметричного критерію *Пірсона* χ^2 . Результати формувального етапу експерименту довели правомірність та ефективність запропонованих організаційно-педагогічних умов, а отже, системи моніторингу якості вищої освіти, послугувавши підставою для висновку, що мети дослідження досягнуто, сформульовані завдання виконано, гіпотезу верифіковано.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів наукового пошуку підтвердило вірогідність ключових положень загальної та часткових гіпотез дослідження, а також ефективність розв'язання поставлених завдань і вможливило формулювання висновків.

1. Опрацювання порушеного питання в науково-педагогічному дискурсі засвідчило, що донині нерозв'язаними та дискусійними є проблеми моніторингу якості вищої освіти. Зокрема, у науково-педагогічній літературі досліджено переважно різні аспекти забезпечення якості вищої освіти в Україні. Змістова сутність і характеристики поняття «моніторинг» недостатньо потрактовані в галузі педагогічної науки, оскільки термін представлений як міждисциплінарний, багатозначний, поліфункційний, що відображає різні аспекти аналізованого феномену. Наукова рефлексія та дискусія зосереджені на обґрунтуванні теоретико-методологічних, концептуальних, методичних засад моніторингу якості вищої освіти. На окрему увагу заслуговують визначення й обґрунтування індикаторів зовнішнього та внутрішнього моніторингу якості вищої освіти, удосконалення науково-методичного забезпечення моніторингової діяльності на інституційному рівні, а також упровадження раціональних ідей зарубіжного досвіду моніторингу якості вищої освіти на різних рівнях. Проблема моніторингу якості вищої освіти, особливо на інституційному рівні, не набула системного вивчення. Потребують дослідницької уваги питання активізації партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу (стейкхолдерів) щодо проведення моніторингового процесу; розроблення та впровадження інноваційних форм, методів і технологій, навчально-методичного забезпечення моніторингу якості вищої освіти у ЗВО; реалізація об'єктивної діагностики результатів моніторингових процедур на інституційному рівні, коригування отриманих результатів, ухвалення й прогнозування управлінських рішень. На підставі ґрунтовного аналізу джерельної бази та практичного досвіду уточнено сутність ключових понять: «якість освіти», «моніторинг», «моніторинг в освіті»,

«моніторинг якості вищої освіти». Згідно з результатами міждисциплінарного аналізу названого феномену, *моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні* потрактований як цілісний, системний, поетапний, динамічний процес, спрямований на забезпечення якісних змін у підсистемах вищої освіти, відповідно до міжнародних вимог і національних стандартів.

2. Зарубіжний досвід організації моніторингової діяльності в галузі вищої освіти має свої особливості, зумовлені внутрішніми (національними) і зовнішніми (глобальними) чинниками. Серед подібних підходів до проведення моніторингових процедур якості вищої освіти в різних країнах (країни ЄС, Канада, Австралія) виокремлено такі: удосконалення законодавчого забезпечення у сфері моніторингу якості вищої освіти; удосконалення діагностичного інструментарію оцінювання освітньої діяльності ЗВО; посилення взаємодовіри серед стейкхолдерів щодо проведення моніторингу якості надання освітніх послуг; активна співпраця з акредитаційними агенціями й міжнародними організаціями щодо забезпечення якості вищої освіти; реалізація спільних проєктів із забезпечення зовнішнього моніторингу якості вищої освіти; розроблення рекомендацій і стандартів якості вищої освіти; обґрунтування та практична реалізація засобів громадського контролю для моніторингу освітньої діяльності університетів тощо. Водночас у кожній країні існують також певні проблеми моніторингу якості вищої освіти, на розв'язання яких спрямована державна освітня політика, діяльність незалежних інституцій із забезпечення якості вищої освіти, активна участь громадськості. Виявлені особливості вможливили обґрунтування науково-методичних рекомендацій щодо використання раціональних ідей зарубіжного досвіду.

3. Моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні – системний, поетапний, динамічний процес, спрямований на визначення якості освітніх програм і змісту, потенціалу науково-педагогічних працівників, результатів навчання здобувачів, освітніх технологій, ресурсного забезпечення (інформаційного, навчально-методичного, матеріально-технічного). Як системне явище моніторинг охоплює взаємопов'язані підсистеми: «Здобувач», «Викладач», «Роботодавці», «Система управління». Моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні виконує такі функції: інформативно-аналітичну, контрольну-оцінну, діагностичну, коригувальну, управлінську, інформаційно-комунікаційну, прогностичну, мотиваційно-стимульовальну, самоактуалізаційну. Поетапність цього процесу передбачає: окреслення мети й цілей; планування та підготовку; розроблення програми й діагностичного інструментарію; аналіз та інтерпретацію отриманих результатів; оприлюднення результатів моніторингу; усунення недоліків і прогнозування подальших напрямів розвитку. Обґрунтовано принципи моніторингу якості вищої освіти: науковості; інтегрованості; мобільності; об'єктивності; валідності; діагностико-прогностичної спрямованості; єдності

управління та самоуправління; послідовності; гуманізму. Структурно моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні відбувається на таких підрівнях: загальноуніверситетському, факультетському, кафедральному, індивідуальному. Критерії моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні: відповідність стандартам вищої освіти, забезпечення освітнього процесу, досягнення здобувачів вищої освіти, результати освітнього процесу. Показники визначено відповідно до кожної підсистеми.

4. Обґрунтовано та схарактеризовано діагностичний інструментарій моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, зокрема, описано оптимальні методи збирання й узагальнення результатів моніторингу якості вищої освіти: поточне спостереження, анкетування, тестування, бесіда (співбесіди), напівстандартизоване інтерв'ю, практичні й лабораторні, творчі роботи, технічні вироби, проекти, курсові та кваліфікаційні роботи, тестування, комплексний, синтетичний аналіз документів, аналіз проблем, аналіз сил впливу, «дерево цілей», оцінювання пріоритетів, вибірковий метод, узагальнення незалежних характеристик, експертного оцінювання, метод фокус-груп та ін. Розроблено авторські анкети (оцінювання пріоритетності педагогічних знань викладачів ЗВО, оцінювання пріоритетності педагогічних вмінь у викладачів ЗВО, дослідження думки викладачів щодо готовності здобувачів до професійної діяльності та якості освіти у ЗВО для корегування в навчальному процесі, аналіз ставлення здобувачів до формування в них готовності до професійної діяльності, визначення рівнів сформованості компонентів готовності здобувачів до професійної діяльності, анкета для здобувачів щодо якості їх підготовки у ЗВО); запитальник напівстандартизованого інтерв'ю з адміністрацією ЗВО; тести (для вивчення задоволеності персоналу умовами роботи у ЗВО, мотиваційний тест для здобувачів першого курсу, тест мотивації навчання здобувачів) тощо. Узагальненню і систематизації даних, отриманих за результатами збирання інформації, сприяло використання таблиць (оброблення показників робочого навчального плану, інформації щодо якості підготовки випускників, аналіз показників якості кваліфікаційних робіт, аналіз запотребуваності випускників тощо); групування, шкалування отриманої інформації, графічні методи та методи математичної статистики.

5. Розроблено й теоретично обґрунтовано концепцію моніторингу якості вищої освіти України на інституційному рівні, що побудована на положенні про те, що моніторинг якості вищої освіти є цілісним, динамічним процесом, який сприяє забезпеченню якісних змін у системі вищої освіти, з огляду на потреби галузі та регіональний контекст, відповідно до міжнародних вимог і стандартів. Концепція охоплює три взаємопов'язані концепти: методологічний, теоретичний, методичний, які сприяють забезпеченню якості освітнього процесу у ЗВО через якість освітніх програм і змісту, якість потенціалу викладацьких кадрів, якість потенціалу здобувачів, якість освітніх технологій, якість ресурсного забезпечення (інформаційного, навчально-методичного,

матеріально-технічного). До основних методологічних підходів моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, на яких базована концепція, належить системний, кваліметричний, діяльнісний, програмно-цільовий, проблемно-орієнтований, особистісний, компетентнісний, бенчмаркінговий. Ефективність концепції забезпечена реалізацією функційної основи побудови системи моніторингу через циклічність етапів: «observation» / спостереження (збирання інформації від внутрішніх і зовнішніх джерел); «orientation» / орієнтування (формування множини можливих варіантів розвитку, оцінювання за сукупністю критеріїв); «decision» / рішення (вибір найкращого плану дій); «action» / дія (практична реалізація вибраного плану дій у формі моніторингу й оброблення інформації).

6. Виявлено й обґрунтовано організаційно-педагогічні умови моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні (залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти на засадах партнерства; використання сучасних технологій для моніторингу якості вищої освіти; удосконалення навчально-методичного забезпечення якості вищої освіти). Доведено, що моніторинг якості вищої освіти на основі партнерства різних груп стейкхолдерів має бути вибудований для задоволення потреб учасників освітнього процесу, безпосередньо для підвищення якості діяльності закладу освіти за активної участі всіх учасників освітнього процесу та їх зацікавленості в покращенні якості освітнього процесу. Виокремлено найбільш ефективні сучасні технології для моніторингу якості вищої освіти (інформаційно-комп'ютерні, інтерактивні, тренінгові), використання яких дало змогу контролювати дотримання стандартів вищої освіти й положень нормативно-правових документів; провадити контрольну-аналітичну діяльність (постійне збирання та оброблення відомостей, дослідження якості вищої освіти, спостереження за функціонуванням освітньої системи, налагодження зворотного зв'язку, вивчення ступеня увідповіднення освітнього процесу з очікуваними досягненнями; модернізація управлінської структури ЗВО, формулювання науково аргументованих рекомендацій для ухвалення управлінських рішень, посилення ефективності функціонування вищої освіти); розробляти модель оцінювання якості вищої освіти з використанням сучасних інформаційних технологій, партнерської взаємодії; підвищувати рівень підготовки науково-педагогічних кадрів, що оптимізує отримання якісних освітніх послуг і сприяє конкурентоспроможності. Ефективність виокремлених технологій підтверджена під час участі в різних міжнародних проєктах. Розроблене методичне забезпечення моніторингу якості вищої освіти дало змогу покращити якість діяльності науково-педагогічних працівників, здобувачів, адміністративного й допоміжного персоналу, підвищити ефективність функціонування і розвитку освітнього процесу, удосконалити його зміст, методику та організацію з метою створення цілісної системи моніторингу якості вищої освіти для успішного моніторингу якості професійної підготовки фахівців у ЗВО та реалізації організаційно-педагогічних умов. Доведено, що зазначені організаційно-педагогічні умови варто

реалізувати комплексно, оскільки відсутність хоча б однієї з них може негативно позначитися на рівні організації та на результатах моніторингу.

Розроблено систему моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні як цілісну структуру взаємопов'язаних компонентів, які перебувають у тісній взаємодії та спрямовані на досягнення зазначеної мети. Система містить такі взаємопов'язані компоненти: мету, підсистеми («Здобувач», «Викладач», «Роботодавець», «Система управління»), об'єкти (відповідність стандартам вищої освіти, забезпечення освітнього процесу, досягнення здобувачів вищої освіти, результати освітнього процесу), інструментарій, організаційно-педагогічні умови, етапи, результати моніторингу якості вищої освіти й прогнозування управлінських рішень. Уточнено діагностичний інструментарій моніторингу якості вищої освіти для інституційного рівня.

Експериментально перевірено ефективність розробленої системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні. Основними критеріями оцінювання ефективності системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні послуговували показники підсистеми «Здобувач», які характеризують їхні досягнення (особистісні, навчальні, професійні), готовність до професійної діяльності.

Результати діагностики доводять, що високий рівень готовності до професійної діяльності в ЕГ зріс на 38,04 % (від 2,72% до 40,76%), натомість у КГ він збільшився лише на 6,55 % (від 2,18 % до 8,73 %); середній рівень готовності в ЕГ знизився на 8,52 % (від 48,01 % до 39,49 %), а в КГ зріс на 6,94 % (від 45,64 % до 52,58 %); найбільш суттєво змінився низький рівень готовності: в ЕГ знизився на 29,52 % (від 49,27 % до 19,75 %), а в КГ лише на 13,49 % (від 52,18 % до 38,69 %).

Вірогідність результатів проведеної експериментальної роботи й достовірність експериментальних даних визначено з використанням непараметричного критерію Пірсона χ^2 . Результати формувального етапу експерименту підтвердили правомірність та ефективність системи моніторингу якості вищої освіти, а також запропонованих організаційно-педагогічних умов, послуговували підставою для висновку, що мети дослідження досягнуто, сформульовані завдання виконано, гіпотезу верифіковано.

7. Розроблено й упроваджено в освітній процес ЗВО навчально-методичне забезпечення, а саме: навчально-методичні посібники (у співавторстві) «Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на засадах Європейських стандартів та рекомендацій», «Акредитація освітніх програм (за матеріалами проєкту QUAERE)»; модуль «Забезпечення якості вищої освіти в Україні: ключові засади» у межах курсу «Вдосконалення викладацької майстерності» для професійного розвитку педагогічних працівників (<https://utterly.education/>; <http://surl.li/nhker>); електронний навчально-методичний комплекс дисципліни «Моніторинг якості освіти» (для магістрантів педагогічної освіти); навчально-інструктивні матеріали до

проведення практичних занять і використання засобів контролю, проведення тренінгів для підготовки науково-педагогічних працівників, експертів з акредитації освітніх програм, керівників експертних груп та здобувачів до моніторингового оцінювання якості знань («Забезпечення якості вищої освіти та внутрішня система оцінювання якості освіти»); програма спецсемінару «Проектування та розробка тестових середовищ для соціально-гуманітарних дисциплін в освітніх системах»; структурно-логічні схеми, що розкривають логіку вивчення розділів і тем навчальної дисципліни «Педагогіка і психологія»; технологічні карти як інструментарій інформаційно-аналітичної та оцінно-аналітичної діяльності зі збирання, аналізу, оцінювання, експертизи й узагальнення інформації про стан якості освіти у ЗВО та в системі його забезпечення; розроблено програму рейтингового оцінювання якості підготовки фахівців, що зважає на вимоги роботодавців до випускників.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Серед перспективних напрямів подальших студій виокремлено такі: обґрунтування концептуальних засад постакредитаційного моніторингу якості вищої освіти; порівняння світових систем моніторингу якості вищої освіти; вивчення технологічних засад забезпечення моніторингової діяльності на різних рівнях системи вищої освіти; аналіз психолого-педагогічних засад формування мотивації та готовності учасників освітнього процесу до моніторингових процедур; удосконалення форм і методів моніторингу діяльності.

Список опублікованих праць, що відображають основні наукові результати дисертації

Монографія

1. Осередчук, О. А. (2023а). *Моніторинг якості вищої освіти в Україні: теоретичні та методичні засади*. ЛНУ ім. І. Франка.

Методичні посібники

2. Осередчук, О. А., Кухарський, В., & Мазуркевич, М. (2018). *Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на засадах Європейських стандартів та рекомендацій* (В.Кухарського, О.Осередчук, за ред.). ЛНУ ім. Івана Франка.

3. Осередчук, О. А., Бугров, В. А., Гожик, А. П., & Щеглюк, Д. В. (2018). *Акредитація освітніх програм (за матеріалами проекту QUAERE)* (Л. В. Губерського за заг. ред.). ВПЦ «Київський університет».

Статті у фахових наукових виданнях України

4. Осередчук, О. А. (2021а). Наукові підходи для дослідження моніторингу якості освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5(109), 367–377.

5. Осередчук, О. А. (2021b). Функції моніторингу якості вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 7(111), 149–158.
6. Осередчук, О. А. (2021c). Методологія вивчення моніторингу якості освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6(110), 192–200.
7. Осередчук, О. А. (2021d). Педагогічні умови моніторингу якості освіти закладів вищої освіти в Україні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 10(114), 167–177.
8. Осередчук, О. А. (2021e). Методи та інструменти збору інформації про якість освіти. *Acta paedagogica volynienses*, 6, 161–167.
9. Осередчук, О. А. (2021f). Стан опрацювання проблеми моніторингу якості освіти ЗВО у сучасному науковому дискурсі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія»*, 68, 22–29.
10. Осередчук, О. А. (2021g). Принципи моніторингу якості вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 8(112), 183–189.
11. Осередчук, О. А. (2021h). Моніторингові дослідження якості вищої освіти за допомогою методів фокус-групи, портфолію, есе. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9(113), 115–123.
12. Осередчук, О. А. (2022a). Формування позитивної мотивації студентів до самомоніторингу навчальних досягнень з метою самовдосконалення. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*, 203, 107–114.
13. Осередчук, О. А. (2022b). Ретроспективний аналіз розвитку моніторингу якості вищої освіти. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки»*, 20(49), 130–149. [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-20\(49\)](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-20(49))
14. Осередчук, О. А. (2022c). Зовнішній та внутрішній моніторинг якості освіти. *Збірник наукових праць: Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*, 200, 112–116.
15. Осередчук, О. А. (2022d). Концепція теоретико-методичних основ моніторингу якості вищої освіти в Україні. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*, 204, 222–226.
16. Марусинець, М. М., & Осередчук, О. А. (2022). Досвід Австрії із забезпечення якості вищої освіти. *Humanitarian studios: pedagogics, psychology, philosophy (Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія)*, 13(1), 49–56. <https://doi.org/10.31548/hspedagog2021.01>
17. Осередчук, О. А. (2022e). Використання наукових підходів для прийняття успішних управлінських рішень керівників ЗВО на основі проведення моніторингу якості вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 63, 185–192.

18. Осередчук, О. А. (2022f). Сутність і структура понять «якість», «якість освіти», «моніторинг», «моніторинг в освіті», «моніторинг якості вищої освіти». *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія «Педагогічні науки»*, 2(29), 443–461.

19. Осередчук, О. А. (2022g). Забезпечення організації партнерства викладачів і студентів для здійснення якісного моніторингу вищої освіти. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія»*, 69, 31–38.

20. Осередчук, О. А. (2022h). Модель моніторингу якості вищої освіти в Україні. *Витоки педагогічної майстерності. Серія «Педагогічні науки»*, 29, 175–180.

21. Осередчук, О. А. (2023b). Аналіз показників якості освіти на основі збору первинної інформації. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*, 3, 135-139.

22. Осередчук, О. А. (2023c). Організація та проведення експериментального дослідження щодо застосування моніторингу якості освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія «Педагогічні науки»*, 2(52), 118-124.

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав

23. Oseredchuk, O., Nikolenko, L., Dolynnyi, S., Ordatii, N., Sytnik, T., & Stratan-Artyshkova, T. (2022). THE USAGE OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES FOR CONDUCTING EFFECTIVE MONITORING OF QUALITY IN HIGHER EDUCATION. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 22(1), 113-120. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.1.17> (WOS)

24. Oseredchuk, O., Drachuk, O., Demchenko, O., Voitsekhivska, N., Sabadosh, Y., & Sorochan, M. (2022). Application of Information Technologies is a Necessary Condition for Qualitative Monitoring of Higher Education and Modernization of Educational Process. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 22(3), 501-510. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.3.64> (WOS)

25. Oseredchuk, O., Drachuk, I., Teslenko, V., Ushnevych, S., Dushechkina, N., Kubitskiy, S., & Chychuk, A. (2022). New Approaches to Quality Monitoring of Higher Education in the Process of Distance Learning. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 22(7), 35-42. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.7.5> (WOS)

26. Cherkasov, V., Maslov, V., Telep, O., Oseredchuk, O., & Hasniuk, V. (2023). Peculiarities of the use of distance learning information technologies in higher education institutions of Ukraine. *Revista Eduweb*, 17(1), 52–61. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.01.6> (WOS)

27. Oseredchuk, O., Mykhailichenko, M., Rokosovky, N., Komar, O., Bielikova, V., Plakhotnik, O., & Kuchai, O. (2022). Ensuring the Quality of Higher Education in Ukraine. *International Journal of Computer Science and*

Network Security, 22(12), 146-152. <https://doi.org/10.22937/ijcsns.2022.22.12.19>
http://paper.ijcsns.org/07_book/202212/20221219.pdf

28. Osередchuk, O., Hloba, L., Apshay, F., Shyp, O., & Andriiv, N. (2021). Information communication and its role in pedagogical communication and cooperation. *Linguistics and Culture Review*, 5(S4), 1035-1047. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS4.1743>

Опубліковані праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

29. Осередчук, О. А. (2021і). Сутність системного підходу при розробці та впровадженні системи моніторингу якості освіти. У Т. І. Бондар (Ред.), *Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі* (с. 432–437). Мукачівський державний університет.

30. Осередчук, О. А. (2021j). Методологічні підходи до вивчення моніторингу якості освіти. У Осадченко І. І. (Ред.), *Світові виклики сучасній освіті* (с. 14–17). Громадська організація «Міжнародна асоціація сучасної освіти, науки та культури».

31. Осередчук, О. А. (2021k). Аналіз стану внутрішньовузівського моніторингу якості освіти. У Пріма Р. М. (Ред.), *Педагогічний поступ* (с. 118–121). ФОП Іванюк В. П.

32. Осередчук, О. А. (2022і). Зміст й сутність понять «моніторинг», «якість освіти». У Якименко С. І. (Ред.), *Інноваційно-технологічна підготовка майбутніх учителів початкової школи у закладі вищої освіти* (с. 266–270). СПД Румянцева.

33. Осередчук, О. А. (2022j). Моніторинг якості освіти ЗВО: педагогічні умови. У Осадченко І. І. (Ред.), *Світові виклики сучасній освіті* (с. 73–79). Громадська організація «Міжнародна асоціація сучасної освіти, науки та культури».

34. Осередчук, О. А. (2022k). Ретроспективний аналіз розвитку моніторингу якості вищої освіти в Україні. *Професійний розвиток педагога* (с. 76–78). Рівненський державний гуманітарний університет.

35. Осередчук, О. А. (2022і). Розвиток моніторингу якості вищої освіти. У Пріма Р. М. (Ред.), *Педагогічний поступ* (с. 50–53). ФОП Мажула Ю. М.

36. Осередчук, О. А. (2022m). Моніторинг та діагностика готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності в аспекті дослідження якості освіти. У Пріма Р. М. (Ред.), *Педагогічний поступ* (с. 119–122). ФОП Мажула Ю. М.

Осередчук О. А. Теоретичні і методичні основи моніторингу якості вищої освіти в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Хмельницький національний університет, Міністерство освіти і науки України. Хмельницький, 2023.

У роботі запропоновано нове розв'язання актуальної наукової проблеми та теоретико-методологічне обґрунтування концепції моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, експериментально перевірено ефективність системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні.

Розроблено й експериментально перевірено ефективність системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні, що охоплює взаємопов'язані компоненти: мету, підсистеми («Здобувач», «Викладач», «Роботодавець», «Система управління»), об'єкти (відповідність стандартам вищої освіти, забезпечення освітнього процесу, досягнення здобувачів вищої освіти, результати освітнього процесу), інструментарій, організаційно-педагогічні умови, етапи, результати моніторингу якості вищої освіти й прогнозування управлінських рішень.

Визначено критерії моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні: відповідність стандартам вищої освіти, забезпечення освітнього процесу, досягнення здобувачів вищої освіти, результати освітнього процесу. Основними критеріями оцінювання ефективності системи моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні послуговували показники підсистеми «Здобувач», що характеризують досягнення (особистісні, навчальні, професійні), готовність до професійної діяльності.

Виокремлено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні: залучення стейкхолдерів до моніторингу якості вищої освіти на засадах партнерства; використання сучасних технологій для моніторингу якості вищої освіти; удосконалення навчально-методичного забезпечення якості вищої освіти. Уточнено сутність поняття «моніторинг якості вищої освіти на інституційному рівні». Удосконалено критеріальну базу моніторингу якості вищої освіти; діагностичний інструментарій (форми, методи, технології) підготовки адмінперсоналу, науково-педагогічних працівників і здобувачів до моніторингу якості вищої освіти.

Подальшого розвитку й конкретизації набули наукові підходи (системний, кваліметричний, діяльнісний, програмно-цільовий, особистісний, проблемно-орієнтований, компетентнісний, бенчмаркінговий) щодо моніторингу якості вищої освіти; інноваційні ідеї зарубіжного досвіду

моніторингової діяльності та шляхи їх імплементації у вітчизняний освітній простір; діагностичний інструментарій для моніторингу якості вищої освіти; функції та принципи моніторингу якості вищої освіти; тенденції забезпечення якості вищої освіти в Україні.

Підготовлено й упроваджено навчально-методичне забезпечення для моніторингу якості вищої освіти на інституційному рівні.

Ключові слова: моніторинг, якість вищої освіти, інституційний рівень, система моніторингу, організаційно-педагогічні умови, функції та принципи моніторингу, критерії та об'єкти моніторингу, діагностичний інструментарій, педагогічний експеримент, навчально-методичне забезпечення.

Osredchuk O. A. Theoretical and Methodical Foundations of Monitoring the Quality of Higher Education in Ukraine. – Qualifying scientific work with manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Professional Education. – Khmelnytskyi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. Khmelnytskyi, 2023.

In the dissertation, a theoretical and methodological study has been carried out and a new solution to the problem has been proposed, which is manifested in the theoretical justification of the concept of monitoring the quality of higher education at the institutional level and experimental verification of the effectiveness of the system of monitoring the quality of higher education at the institutional level.

As a result of the reflection of scientific works, the essence of the concepts «quality», «quality of education», «monitoring», «monitoring in education», «monitoring the quality of higher education» has been clarified and the features of the application of monitoring in the educational process of higher education have been described. The areas of educational activity have been outlined, the implementation of which is aimed at improving the quality of higher education in higher education institutions. The prerequisites for the development of quality monitoring of higher education in Ukraine have been characterized.

Monitoring the quality of higher education at the institutional level is defined as a systematic, step-by-step, dynamic process aimed at establishing the quality of educational programs and content, the potential of scientific and pedagogical workers, the results of training of applicants, educational technologies, resource support (informational, educational-methodical and material-technical).

The main functions of monitoring the quality of higher education at the institutional level are highlighted: informative-analytical, control-evaluation, diagnostic, corrective, managerial, information-communication, prognostic, motivational-stimulating, self-actualization.

The effectiveness of the system of monitoring the quality of higher education at the institutional level has been developed and experimentally verified, which includes interrelated components: the goal, subsystems («Applicant», «Teacher», «Employer», «Management system»), objects (compliance with the standards of higher of education, provision of the educational process, achievements of higher education seekers, results of the educational process), tools, organizational and pedagogical conditions, stages, results of monitoring the quality of higher education and forecasting management decisions).

Criteria for monitoring the quality of higher education at the institutional level have been determined: compliance with higher education standards, provision of the educational process, achievements of higher education students, results of the educational process. The main criteria for evaluating the effectiveness of the system of monitoring the quality of higher education at the institutional level are the indicators of the «Acquirer» subsystem, which characterize their achievements (personal, educational, professional), readiness for professional activity.

The organizational and pedagogical conditions for monitoring the quality of higher education at the institutional level have been identified and theoretically substantiated: the involvement of stakeholders in the monitoring of the quality of higher education on the basis of partnership; use of modern technologies to monitor the quality of higher education; improvement of educational and methodological quality assurance of higher education.

The criteria base for monitoring the quality of higher education has been improved; methodical toolkit (forms, methods, technologies) for training administrative staff, scientific and pedagogical workers and applicants for monitoring the quality of higher education.

Scientific approaches (systemic, qualitative, activity, program-target, personal, problem-oriented, competency-based, benchmarking) regarding monitoring of the quality of higher education acquired further development and specification; innovative ideas of foreign experience of monitoring activity and ways of their implementation in the domestic educational space; diagnostic tools for monitoring the quality of higher education; trends in quality assurance of higher education in Ukraine.

The results of the formative stage of the experiment confirmed the legality and effectiveness of the system of monitoring the quality of higher education and the proposed organizational and pedagogical conditions, serving as a basis for the conclusion that the goal of the study has been achieved, the formulated tasks have been fulfilled, and the hypothesis has been verified.

Educational and methodological support for monitoring the quality of higher education has been developed, which made it possible to improve the quality of the activities of scientific and pedagogical workers, applicants, administrative and support staff, increase the efficiency of the functioning and development of the

educational process, improve its content, methods and organization with the aim of creating a holistic quality monitoring system of higher education for the successful monitoring of the quality of professional training of specialists in higher education institutions and the implementation of organizational and pedagogical conditions.

Keywords: monitoring, quality of higher education, institutional level, monitoring system, organizational and pedagogical conditions, functions and principles of monitoring, criteria and objects of monitoring, diagnostic tools, pedagogical experiment, educational and methodological support.

Підписано до друку 24.11.2023.
Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,0.
Наклад 100 прим. Замовлення № 24112023.
Віддруковано з оригінал-макета замовника.
Друк ФОП Паляниця В. А.
м. Тернопіль, вул. Б. Хмельницького, 9а, оф.38.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК №4870 від 20.03.2015 р.